

BARACK OBAMA'NIN DIŞ POLİTİKASINDA DEMOKRASİNİN YAYILMASI MİSYONU

Gökhan TELATAR*

ÖZET

Çoğu Amerikan siyasetçi gibi Barack Obama da Amerikan ulusal kimliğinde oldukça derin köklere sahip olan demokrasinin yayılması misyonuna önem vermektedir. Obama, tarihsel tecrübelerin liberal demokrasinin şimdiye kadar denenmiş en iyi yönetim biçimi olduğunu gösterdiğini pek çok kez vurgulamıştır. Ancak George W. Bush'un demokrasinin yayılmasına yönelik politikalarının iç ve uluslararası kamuoyundan büyük tepkiler alması nedeniyle bu misyonu yerine getirirken farklı bir perspektif benimsemiştir. Bu bağlamda demokrasinin yayılması misyonunun Amerikan dış politika söylemindeki merkezi konumunu zayıflatmış, Bush yönetiminin iddialı özgürlük gündemini benimsemekten kaçınmış, aktivist korumacı yaklaşım yerine model oluşturma yaklaşımını benimsemiştir. Bütün bunlar Obama'nın demokrasinin yayılması misyonunu terk ederek güvenlik ve istikrara ilişkin çıkarlara öncelik verdiği iddialarına neden olmuştur. Ayrıca dünya genelinde demokratikleşme bağlamındaki gelişmeler karşısında izlediği politikaları da demokrasi yanlılarını tatmin etmekten uzak kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Dış Politikası, Demokrasinin Yayılması Misyonu, Özgürlük Gündemi, Model Oluşturma Yaklaşımı, Arap Baharı

MISSION OF DEMOCRACY PROMOTION IN BARACK OBAMA'S FOREIGN POLICY

ABSTRACT

Like many American politicians, Barack Obama gives importance to mission of democracy promotion which has deep roots in American national identity. Obama stressed many times that historical experiences show us that liberal democracy is the best government pattern which has been tried so far. Due to the fact that George W. Bush's policies for democracy promotion got enormous reaction from domestic and international public opinion, Obama followed a different way to implement this mission. He has weakened the central place of democracy promotion in American foreign policy discourse, has not embraced Bush administration's assertive freedom agenda, favored exemplarism over vindicationism. All of

these provoked arguments that Obama left the mission of democracy promotion and gave priority to security and stability. Moreover Obama's policies toward democratic events in the world could not satisfy democracy advocates.

Keywords: American Foreign Policy, Mission of Democracy Promotion, Freedom Agenda, Exemplarist Approach, Arab Spring

Giriş

ABD oldukça farklı etnik gruplardan oluşan bir halka sahip olmasına rağmen, demokratikleşmenin dünya genelinde desteklenmesi konusunda ülke içinde bir konsensüs mevcuttur. Bunun nedeni, dünyada demokrasinin yayılması düşüncesinin Amerikan ulusal kimliğinin şekillenme aşamalarına kadar geri gitmesi ve Amerikan dış politikasında yerine getirilmesi gereken bir misyon olarak görülmesidir. Kökenleri toprakta, etnisitede veya dilde yatan pek çok kimliğin aksine, Amerikan ulusal kimliğinin kökenleri liberal felsefeye dayanmaktadır (Moss, 1995: 189-190). Nitekim büyük çoğunluğu İngiltere'den gelerek koloniler halinde yaşayan göçmenler İngilizlerin özgürlük için mücadele geleneğine bağlı kalmış, kişisel özgürlüklerin tam bir garantiye kavuşması için mücadeleden geri kalmayarak kısa sürede demokratik yönetim geliştirmiştir (Nevins ve Commager, 2005: 29, 40-41). Kapitalizm, bireysel özgürlük ve insan ilerlemesi bu siyasal kültürün temel özelliklerini oluşturmuştur. Amerikalılar bu değerleri evrensel olarak görmekte ve tüm dünyanın benimsemesi gerektiğine inanmaktadır (Moss, 1995: 190).

Dolayısıyla demokrasinin yayılması misyonu, Amerikan halkının tüm insanlık için iyi olduğuna inanılan liberal demokratik ilkeleri ve insanlık tarihi boyunca denenmiş en iyi yönetim biçimi olan liberal demokrasiyi tüm dünyaya yaymak ve böylece dünyadaki diğer ulusları kurtarmak için Tanrı tarafından seçilmiş bir ulus olduğu yönündeki güçlü inanca dayanmaktadır. Bu inanca göre, Amerikalılar kendilerine düşen sorumlulukları yerine getirirse bütün dünya ABD'nin rehberliğinde barış ve sevgi içinde tek bir toplum halinde uyumlu bir şekilde birleşip kenetlenecek, böylece ABD şeytanın gücüne son verip insanlığın toplu kurtuluşunu ve Yaratıcı ile barışmasını sağlayacaktır (Ataç ve Gürsel, 2005: 76, 80). Diğer uluslardan farklı olarak ABD'nin liberal demokratik değerleri yayma misyonuna uygun bir şekilde dünya genelindeki gücünü ve prestijini artırmasının haklı olduğu düşüncesine dayanan ve "Amerikan istisnacılığı" (American exceptionalism) olarak da nitelendirilen (McCartney, 2004: 403, 407) bu vizyon Amerikan siyasal kültürüne "ABD'nin davası tüm insanlığın davasıdır" anlayışı biçiminde yansımıştır (Ataç ve Gürsel, 2005: 81). Bu inanç günümüze kadar varlığını korumuş ve Amerikan dış politikası üzerinde etkili olmuştur.

“Dünyayı demokrasi için güvenli hale getirme” parolasıyla hareket eden Woodrow Wilson’un başkanlığı döneminde demokrasinin yayılması misyonunun Amerikan dış politikasındaki yeri güçlenmeye başlamıştır. Bu misyon anlayışı I. Dünya Savaşı’nın yaşandığı ve dünyanın büyük bir yıkımla karşı karşıya olduğu bu dönemde Avrupa’da demokrasiyi koruma sorumluluğu olarak ortaya çıkmış, bu bağlamda ABD’nin savaşa girmesinde ve savaş sonrasında liberal demokratik değerlere dayanan bir uluslararası düzen oluşturulması için aktif çaba sarfetmesinde etkili olmuştur (Merk, 1966: 263-264; Schmitt, 1959: 328-329). Bu nedendir ki günümüzde demokrasinin yayılması misyonu Wilsoncu geleneğin bir parçası olarak anılmaktadır.

Demokrasinin yayılması misyonu Soğuk Savaş döneminde ABD’nin komünizme karşı “özgür dünyanın” savunuculuğunu yapmasıyla kendini göstermiştir. Nitekim ABD’nin II. Dünya Savaşı’ndan sonra barışın hakim olacağı bir dünya düzeni oluşturulması konusunda kararlı adımlar atmasında idealist amaçlar etkili olmuştur. Bu amaç çerçevesinde ABD, Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Avrupa’nın yeniden inşasına, NATO ve diğer askeri ittifaklar aracılığıyla da Batı Bloku’nun savunulmasına yönelik adımlar atarak komünizmin özgür dünya karşısında oluşturduğu tehdit ile mücadele etmiştir. Soğuk Savaş’ın sona ererek komünizmin bir tehdit olmaktan çıkması liberal demokrasinin zaferi olarak yorumlanmış, Francis Fukuyama tarafından ortaya atılan “tarihin sonu” tezi¹ bunun en açık yansıması olmuştur. Bu düşünceden hareketle liberal demokratik değerlerin komünizmin çekildiği alanlarda hakim kılınması için harekete geçilmiş, bu bağlamda eski Sovyet coğrafyası ve Doğu Bloku ülkelerinin liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisini benimseyerek uluslararası sisteme entegre edilmesi için yoğun çaba sarfedilmiştir.

Demokrasinin yayılması misyonu 11 Eylül sonrası dönemde ise daha büyük önem kazanmış ve askeri güç kullanma yoluyla yerine getirilmeye çalışılmıştır. Aslında dış politikaya bakış açısında bu misyona özel bir önem vermeyen George W. Bush, yönetim içindeki yeni muhafazakârların da etkisiyle, 11 Eylül saldırılarından sonra demokrasinin yayılması için aktif çaba sarf etmeye başlamış ve terörizmin kaynağının kurutulmasının ve saldırılarla ortaya çıkan ABD’nin güvenlik zafiyetinin ancak Ortadoğu’nun demokratikleştirilmesi yoluyla giderilebileceğini düşünmüştür. Bu amaçla aktif bir politika izleyen ve pek çok resmi inisiyatife girişen Bush yönetimi, Irak’ta askeri müdahale yoluyla Saddam Hüseyin rejimini devirmiş, İran ve Suriye gibi devletler üzerinde büyük bir baskı uygulamaya başlamış, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’daki halk ayaklanmaları sonucu gerçekleşen rejim değişikliklerine dolaylı destek vermiştir.

Amerikan dış politikasında merkezi yere sahip olması ve pek çok siyasi ve askeri inisiyatife girişilmesi nedeniyle Bush'un başkanlık yaptığı dönem demokrasinin yayılması misyonunun "altın çağı" olmuştur. Ancak bu amaçla gerçekleştirilen rejim değişiklikleri, özellikle de 2003 yılındaki Irak savaşı uluslararası toplumun büyük tepkisini çekmiş, bu misyonun imajı üzerinde derin hasarlara neden olmuştur. Bu durumu telafi etme görevi ise yeni başkana, yani Barack Obama'ya kalmıştır. Selefinden oldukça olumsuz bir miras devralan Obama, dış politikasını ABD'nin uluslararası imajını düzeltmek ve Bush yönetiminin politikalarının neden olduğu sorunları çözmek üzerine oturtmuştur. ABD'nin uluslararası imajını olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerden biri de demokrasinin yayılmasının dayatmacı bir şekilde ve askeri güç yoluyla sağlanmaya çalışılmasıydı. Dolayısıyla Obama'nın demokrasinin yayılması konusunda attığı adımlarda oldukça dikkatli olması gerekiyordu. Bu bilinçle hareket ederek temkinli bir yaklaşım benimseyen ve demokrasinin yayılmasına ilişkin demeçler verirken ve politikalar belirlerken oldukça dikkatli davranan Obama, bu sefer de demokrasinin yayılmasına yeterince ağırlık vermediği yönündeki eleştirilere göğüs germek zorunda kalmıştır.

Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına yönelik politikasını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada önce Obama'nın izlediği dış politikaya kısaca değinilecek ve demokrasinin yayılması misyonunun buradaki yeri ortaya konulacaktır. Bu bağlamda Obama yönetiminin dış politika söyleminde demokrasinin yayılmasına verdiği ağırlık incelenecek, demokrasinin yayılması fonlarına tahsis ettiği maddi kaynaktan bahsedilecek, ardından demokrasinin yayılması konusundaki yaklaşımının temel unsurları ortaya konulacaktır. Son olarak ise, Obama yönetiminin dünyada demokratikleşme bağlamında yaşanan gelişmeler karşısındaki politikaları somut olaylar üzerinden analiz edilecektir.

Obama Yönetimi'nin Dış Politikasına Kısa Bir Bakış

Obama, oldukça zor bir dönemde başkanlığa gelmişti. Bir yandan küresel finansal krizin en şiddetli olduğu evre yaşanırken ve tüm dünya yeni Amerikan başkanından küresel ekonomiyi rahatlatacak önlemler almasını beklerken, diğer yandan da selefi Bush'tan sorunlarla dolu bir dış politika mirası devralmıştı. Obama göreve geldiğinde El-Kaide'ye karşı yıllardır süren mücadelede çok fazla mesafe alınamamış, örgütün lideri Usame Bin Ladin yakalanamamış, Afganistan'da El-Kaide yeniden örgütlenmeye ve Taliban da yeniden güç kazanmaya başlamış, ulus inşası anlamında oldukça az mesafe kaydedilebilmişti. Irak kısmen istikrara kavuşsa da, ABD için askeri anlamda bir an önce içinden çıkılması gereken bir bataklık olmaya devam etmekteydi. İran'ın nükleer sorunu konusunda Bush'un ikinci döneminde

diplomasiye rol verilmekle birlikte, pek fazla mesafe alınmamıştı. Bush döneminde oldukça sorunlu bir nitelik arz eden müttefiklerle ilişkilerin tamir edilmesi gerekmekteydi. Hepsinden önemlisi ise, Bush'un tek taraflı ve askeri gücü ön plana çıkaran politikalarıyla sarsılan ABD'nin uluslararası imajının düzeltilmesi, yani yumuşak gücünün yeniden artırılması gerekmekteydi.

Amerikan halkının dış politika konusundaki rahatsızlıklarının farkına varan Obama, Bush'un dünya görüşünün temel ilkelerini reddederek başkanlığa soyunmuştur. Bu düşünceye göre, Bush küreselleşmenin dünya politikası üzerindeki etkilerini kavrayamamış, yeni tehditler yarattığını ve terörizmin de bunlardan biri olduğunu görememiş, bu tehdidin sınırları aştığını, büyük askeri gücün bu koşullarda etkili olamayacağını, ABD'nin yalnız başına hareket edemeyeceğini, bu sorunlarla mücadele etmek ve çıkarlarını korumak için müttefiklerle birlikte hareket edilmesi gerektiğini anlayamamış (Lindsay, 2011: 765), 11 Eylül saldırılarına sorunları devlet merkezli gören ve askeri çözümlere öncelik veren geleneksel yöntemlerle karşılık vermiş, bu bakış açısı ABD'yi Irak savaşına götürmüş, Irak'ta yaşananların ertesinde dünya ABD'nin amaçlarına ve prensiplerine olan güvenini kaybetmiştir (Obama, 2007).

Obama'nın Bush'a eleştirisi aslında aktif bir dış politika izlenmesine yönelik değildi (Lindsay, 2011: 771). Obama da ABD'nin küresel liderliğini yeniden canlandırmak amacıyla yola çıkmıştır. Nitekim 2007 yılındaki bir makalesinde, kitle imha silahlarından terörizme kadar 21. yüzyılın tehditlerinin de geçmiştekiler gibi tehlikeli olduğunu, bu tehditlerin yeni bir vizyona dayalı liderliği gerektirdiğini belirtmişti (Obama, 2007). Obama'nın Bush'tan ayrıldığı nokta ise, bunun nasıl gerçekleştirileceğiydi. Bu bağlamda Obama'nın dış politika ve ulusal güvenlik konularında George H. W. Bush ve Bill Clinton'dan esinlendiğini söylemek mümkündür. Zira bu iki başkan ABD'nin hegemon konumunun Soğuk Savaş sonrası dönemde de devam ettirilmesi için gerektiğinde askeri güç kullanılmasına da sıcak bakmakla birlikte, George W. Bush'un yaptığı gibi Irak'ın veya Ortadoğu'nun özgürleştirilmesi gibi idealist bir amaç benimsememekte, dolayısıyla dış politikaya pragmatik bir şekilde yaklaşmaktaydı. Nitekim Obama, George H. W. Bush'un reelpolitığe dayanan diplomasisine saygı duyduğunu pek çok kez dile getirmişti (Hadar, 2009). Hatta Wall Street Journal'ın haberine göre, George H. W. Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Brent Scowcroft ile kendi başkanlığındaki yönetimin dış politika seçenekleri hakkında görüşmüştü (Dreazen and Gorman, 2008) .

ABD'nin küresel liderliğini yeniden canlandırmak amacıyla aktif bir dış politika izlenmesinden yana olan Obama'ya göre, bu amaçla yapılması gereken, dünyanın ortak

güvenliği paylaştığı anlayışına dayalı bir küresel liderlik sergilenmesiydi. Obama, Amerikan liderliğini yenilemek için de Irak savaşının sonlandırılması ve dikkatlerin Ortadoğu ve İslam dünyasındaki diğer sorunlar üzerine yoğunlaştırılması, nükleer silahların yayılmasının engellenmesi, terörizme karşı daha etkili bir küresel strateji geliştirilmesi, ortak tehditlerle mücadele etmek ve ortak güvenliği sağlamak için ittifakların, işbirliklerinin ve kurumların yeniden inşa edilmesi, adil, güvenli ve demokratik toplumların desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Obama, 2007).

Görüldüğü gibi Obama yönetiminin dış politika gündeminde çoğunluğu Bush döneminden miras kalan pek çok sorun ve konu vardı. Dolayısıyla Obama, göreve gelmez bu konularla meşgul olmaya başlamıştır. Bu bağlamda başkanlığının daha üçüncü gününde İsrail-Filistin barış sürecini yeniden başlatmak için eski senatör George Mitchell'i Ortadoğu özel temsilcisi olarak atamış (Hadar, 2009) ve Guantanamo esir kampının kapatılması emrini vermiş², Şubat ortasında Afganistan'a 17.000 asker daha (mevcut Amerikan askerlerinin sayısı 36.000 idi) gönderilmesi ve Şubat sonunda Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesi emrini vermiş, Mart'ta İran Yeni Yılı nedeniyle bir mesaj göndermiş ve daha sonra İran'ın nükleer sorunu konusunda diplomatik görüşmelere başlanmış, Mayıs'ta İsrail'i Yahudi yerleşimlerini durdurmaya çağırmış, Haziran başlarında Kahire'de yaptığı konuşmayla İslam dünyası ile ilişkilerini yeni bir çerçeveye oturtmuş (Lindsay, 2011: 773-774), daha göreve geldiği ilk yılda Rusya ile ilişkileri yeniden düzeltmeye çalışmış, Çin'i ziyaret etmiş, Avrupa'nın güvenini yeniden kazanmak için çaba sarfetmiş, ekonomik iyileşmeye ve iklim değişikliği ile enerji bağımlılığı gibi sorunlara ağırlık vermiştir. Böylece Obama pragmatik bir dış politika izlemeye çalışmıştır (Nau, 2010).

Böyle bir pragmatist dış politikada demokrasinin yayılmasının yerinin Bush dönemi ile benzerlik arz etmesi beklenemezdi. Nitekim Obama, Bush yönetiminin iddialı özgürlük gündemini benimsemekten kaçınmıştır. Bush, 11 Eylül sonrası dönemden itibaren dış politikasını dünyada, özellikle de Ortadoğu'da zorba yönetimleri sona erdirmek üzerine oturtmuştu (Nau, 2010). Ancak Irak savaşı demokrasinin yayılması misyonunu hem ülke içinde hem de uluslararası alanda tartışmalı hale getirmişti. Dış politikaya bakışını pragmatist olarak nitelendiren Obama ise, ideoloji tarafından yönlendirilen bir dış politika izlemek istemediğini, İslam dünyasına yönelik Amerikan ulusal çıkarlarını temel alan realist bir politika izlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Lindsay, 2011: 773). Dolayısıyla Obama'nın başkanlığı devralmasıyla artık terörizmin kaynağının kurutulması için toplumların dönüştürülmesi ve demokratik ulusların inşa edilmesi yerine, El-Kaide'nin ve diğer radikal ve

terörist örgütlerin bu ülkelerde yeniden güç kazanmasının ve ABD'ye karşı yeni saldırılar düzenlemesinin önlenmesine ağırlık verilmiştir (Nau, 2010).

Nitekim Obama, 11 Eylül sonrası dönemde demokrasinin yayılması politikasının öncelikle yöneldiği ülkeler olan Afganistan ve Irak ile ilgili stratejilerini açıklarken bunu açık bir biçimde ortaya koymuştur. Mart 2009'da yeni Afganistan ve Pakistan stratejisinin amacının bu iki ülkede El-Kaide'yi parçalamak, dağıtmak, yenmek ve bir daha başka bir ülkede güç kazanmasını engellemek olduğunu belirtmiş, Aralık 2009'da stratejiyi güncellerken bu amacı daha da daraltarak El-Kaide'yi sığınacak yer bulmaktan mahrum etmek ve Taliban'ın geri dönerek yönetimi devirmesini engellemek olarak ifade etmiştir (Nau, 2010). Obama 27 Şubat 2009'da Irak'tan çekilme stratejisinin amacını ise bağımsız, istikrarlı ve kendine güvenen bir Irak oluşturmak olarak açıklamış, bu amaca ulaşmak için güvenlik yönü ağır basan politikalar ve tedbirlerden bahsetmiştir (The White House, 2009). Görüldüğü gibi Bush yönetiminin demokrasinin yayılması ve rejim değişikliği politikalarının uygulama alanları olan Afganistan ve Irak'a yönelik politikalarda Obama döneminde güvenliğin tesis edilmesi ve istikrarın sağlanmasına ağırlık verilmiş, demokratik uluslar inşa ederek bu ülkeleri dönüştürmek gibi iddialı amaçlar benimsenmemiştir. Dolayısıyla Obama yönetimi dış politikasında güvenlik çıkarlarına demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin yayılmasına oranla daha büyük öncelik vermiş, bunu hem dış politika söylemine hem de dış politika pratiğine yansıtmıştır.

Obama Yönetiminin Dış Politika Söyleminde Demokrasinin Yayılması

Amerikan ulusal kimliğinin bir unsuru ve partiler üstü bir misyon olan demokrasinin yayılmasına ABD'deki pek çok siyasetçi gibi Obama da önem vermektedir. Nitekim 2005 yılında Kongre'ye sunulup ancak 2007 yılında yeni versiyonuyla kanunlaşan Demokrasiyi Geliştirme Yasası'nın en önemli destekçilerindendi. Aynı yıl Senato'da Kongo Yardım, Güvenlik ve Demokrasinin Desteklenmesi Yasası'nı önermiş ve bu yasa 2006'da kanunlaşmıştır (Bouchet,2011:574). Başkanlık seçimi çalışmaları sırasında ise demokrasilerin en iyi ticari partnerleri ve müttefikleri olduğunu, demokratik devletlerin terörizm ve kitle imha silahları gibi tehditlerle daha iyi mücadele ettiğini belirterek demokrasinin önemine vurgu yapmıştır (Lappin, 2010). Ayrıca ABD'nin demokratikleşme ve yönetim reformu yardımlarının 2010'a kadar her yıl 50 milyon dolar artırılmasını savunmuştur. Obama, Ulusal Demokrasi Fonu'na (National Endowment for Democracy) ve demokrasi konusundaki sivil toplum kuruluşlarına aktarılan kaynağın da artırılacağını vaad etmekteydi (Bouchet, 2011: 574) .

Bunların yanında, Obama, demokrasinin yayılmasına önem veren bir ekip ile yola çıkmıştı. BM Büyükelçisi Susan Rice, Dışişleri Bakanlığı Politika Planlama Direktörü Anne Marie Slaughter, Ulusal Güvenlik Konseyi Çok Taraflı İlişkiler Kıdemli Direktörü Samantha Power, NATO Büyükelçisi Ivo Daalder gibi Obama'nın önde gelen danışmanları ve yönetimde kilit noktalara atadığı bazı isimler demokrasinin yayılmasına büyük önem vermekteydi. Ayrıca seçim çalışmaları sırasında Obama'nın dış politika ekibini yöneten Anthony Lake, Bill Clinton döneminde demokratik genişleme stratejisinin mimarıydı (Bouchet, 2010).

Ancak Obama, başkanlığının ilk yılında hem Amerikan hem de uluslararası kamuoyuna yeni yönetimin Bush'tan farklı olduğunu göstermeye çalışmıştır (Muravchik, 2009). Bu bağlamda özellikle göreve geldikten sonraki ilk aylarda, seçim çalışmaları sırasındaki beyanlarına uygun olarak, kendisini Bush yönetiminin bazı kilit konulardaki politikalarından ve uygulamalarından uzaklaştırmaya başlamıştır. Bunların en önemlilerinden biri de demokrasinin yayılmasının Amerikan dış politikasındaki yeri konusudur (Glen, 2011: 1-2). Obama'nın göreve geldikten sonra izleyeceği dış politikayı belirlerken karşı karşıya kaldığı en önemli sorun ABD'nin demokrasinin yayılmasına yönelik politikasının yeniden formüle edilmesiydi. Bush yönetimi demokrasinin yayılmasının dış politikadaki önemini artırmış, ancak bunun rejim değişikliği ile birlikte yürütülmesi ve özellikle Irak savaşı bu misyonun imajını lekelemiş, tüm dünyada demokrasinin yayılmasının aslında ABD'nin güvenlik gereksinimleri çerçevesinde girişeceği eylemlerin üzerini örten bir gerekçe olduğu düşüncesi hakim olmuştu (Carothers, 2009: 1). Ayrıca Bush yönetiminin bir yandan demokrasinin yayılmasına yönelik aktif bir politika izlerken bir yandan da ittifak içinde olduğu bazı anti-demokratik yönetimlerle ilişkilerini olumlu bir zeminde sürdürmeye çalışması bir çelişki olarak görülmekteydi (Lappin, 2010). Bush yönetiminin demokratikleşme politikalarının oldukça büyük tepki çekmesi ve demokrasinin yayılması misyonunun olumsuz bir anlam kazanması nedeniyle Obama yönetimi bu misyonun imajını düzeltme ve dış politika söyleminde bu konuya yapılan vurguyu değiştirme ihtiyacı hissetmiştir (Bouchet, 2011: 575).

Nitekim Obama gerek göreve başlama konuşmasında gerekse göreve geldiği ilk aylarda demokrasinin yayılması konusundan nadiren söz etmiştir (Carothers, 2009: 2). Bu bağlamda göreve başlama konuşmasında demokrasi sözcüğünü hiç kullanmamış, özgürlük sözcüğünü ise sadece 3 defa kullanmıştı. Oysa selefi Bush 2005 yılındaki göreve başlama konuşmasında demokrasiye büyük ağırlık vermişti. Ayrıca Ronald Reagan'dan bu yana ilk kez bir başkan göreve başlama konuşmasında demokrasiye değinmiyordu (Bouchet, 2011: 572; Lappin, 2010; Carothers, 2009:2). Hillary Clinton da Senato'daki Dışişleri Bakanı olarak

atanmasının onaylanmasına ilişkin toplantıda yaptığı konuşmada Amerikan dış politikasının üç ayağını savunma, diplomasi ve kalkınmadan oluşan “üç D” olarak açıklarken dördüncü olarak demokrasiden bahsetmemiş (Clinton, 2009-a), bu Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına verdiği önemin azaldığı yorumlarına neden olmuştur.

Obama yönetiminin demokrasinin yayılması konusunda selefinden daha mütevazı bir yaklaşım benimseyeceğinin en önemli işaretlerinden biri de, Başkan Yardımcısı Joseph Biden’ın 7 Şubat 2009’da Münih Güvenlik Konferansı’nda yönetimlerinin amacının demokrasiyi dışarıdan zorlama yoluyla geliştirmek yerine, sivil toplum ve yabancı yönetimlerin içindeki ılımlı kesimler ile özgürlükleri koruyacak kurumları inşa etmek için çalışmak suretiyle geliştirmek olduğuna yönelik açıklaması olmuştur. Biden’ın bu açıklaması, Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına ilişkin Bush yönetiminin yabancı yönetimler üzerinde baskı uygulanmasına yönelik tavandan tabana doğru politikasından farklı olarak sivil toplumun desteklenmesine ve kurumların inşa edilmesine yönelik tabandan tavana bir politika izleyeceğini göstermekteydi (Singh, 2011).

Dış politika söyleminde demokrasinin yayılmasına zayıf vurguda bulunan Obama yönetimi zamanla bu konuya daha büyük ağırlık vermeye başlamıştır. Obama’nın demokrasinin yayılması konusundaki ilk önemli çıkışı 4 Haziran 2009’da Kahire’de gerçekleştirdiği konuşma olmuştur (Poppe, 2010: 27). Obama konuşmasında düşüncelerini özgürce açıklama, istediği yönetim biçimini dile getirebilme, hukukun üstünlüğü, adalet önünde eşitlik, istediği şekilde yaşama özgürlüğü gibi haklar ile şeffaf ve yolsuzluk yapmayan yönetimlerin her halk tarafından arzu edildiğini ifade etmiş, bunların Amerikan fikirleri değil birer insan hakkı olduğuna dikkat çekmiş, bu hakları kendilerinin de insan hakları olması nedeniyle desteklediklerini belirtmiştir. Obama ayrıca, seçimlerin tek başına yeterli olmadığını, yönetimlerin seçildikten sonra da halkın çıkarlarını siyasi çıkarlarının üstüne koymaları, iktidar gücünü zorlama yoluyla değil rıza yoluyla kullanmaları gerektiğinin altını çizmiştir (The New York Times, 2009). Obama, 23 Eylül 2009’da BM Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada ise uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, nükleer silahların yayılmasının engellenmesi, küresel ekonomik kalkınma gibi amaçlara ulaşılmasında demokrasi ve insan haklarının zorunlu olduğunu ifade etmiştir (Obama, 2009-b). Obama ayrıca, 10 Aralık 2009’da Nobel barış ödülünü alırken yaptığı konuşmada da insan haklarına vurguda bulunmuş, insan haklarının korunmaması durumunda bir barıştan söz edilemeyeceğine dikkat çekmiş (Obama, 2009-a), böylece Amerikan dış politikasından bahsedilirken sık sık kullanılan demokrasi kavramına seçimlerden ve dar anlamdaki siyasal kurumlardan daha geniş bir anlam yüklemiş, bu kavramı ekonomik ve sosyal hakları da

içercek şekilde kullanmış (Bouchet, 2011: 575), demokrasi konusunu daha az tartışmalı olan insan hakları konusunun içine yerleştirmiştir.

Demokrasinin yayılması Obama yönetimi tarafından 2010 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de yer almıştır. Stratejide ABD'nin hiçbir ülkeye herhangi bir yönetim sistemi empoze etmeyeceği vurgulanmakla birlikte, uzun vadeli güvenliğinin ve refahının evrensel değerleri desteklemelerine bağlı olduğu, dolayısıyla bunu evrensel hakları dile getirerek, zayıf demokrasileri ve sivil toplumları destekleyerek, insan onurunun korunmasını destekleyerek yapacakları belirtilmiştir. Bu bağlamda tüm barışçıl, kanunlara uygun hareket eden ve şiddete başvurmayan demokratik hareketleri destekleyecekleri ifade edilmiştir (The White House, 2010-a: 36, 38).

Görüldüğü gibi Obama yönetimi demokratik değerlerin yayılmasına olan taahhüdünün altını her fırsatta çizmiş, ancak bu konuya yapılan vurguyu zayıflatmıştır. Nitekim Obama gerek BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında gerekse Nobel Barış Ödülü'nü alırken yaptığı konuşmada demokrasinin yayılmasına ilişkin genel ifadeler kullanmış, belli bir ülkeye veya belli bir olaya ilişkin bir görüş belirtmekten kaçınmıştır. Ayrıca Mısır'da yaptığı konuşmada da Kahire yönetimini demokratikleşme konusundaki isteksizliği nedeniyle açıkça eleştirmekten kaçınmıştır. Bu zayıflama, demokrasinin yayılmasının Amerikan dış politikasındaki yerinin yeniden şekillenmesi ile ilişkilidir. Başkanlığının ilk aylarında demokrasinin yayılması konusuna öncelik vermektен kaçınan Obama, demokrasinin yayılması konusundaki retorüğini oldukça yavaş bir şekilde geliştirmiş, ilerleyen satırlarda da değinileceği gibi bunu da oldukça geniş bir çerçeveye oturtarak insan hakları ve kalkınma ile birlikte değerlendirmiştir (Poppe, 2010: 28).

Obama Yönetiminin Demokrasinin Yayılması Konusundaki Yaklaşımının Temel Unsurları

Demokrasinin yayılmasının Amerikan dış politikasındaki yerini yeniden tanımlayan Obama'nın bu konudaki yaklaşımının temel unsurları dört noktada özetlenebilir. Öncelikle, Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına ilişkin politikasını genel olarak dış politikasında benimsediği dünya ile yeniden angajman ve işbirliği çabaları çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda Obama yönetiminin demokrasi ve insan hakları konusunda sert bir tutum takınması, İran ve Kuzey Kore gibi anti-demokratik rejimlerle diyalog ve işbirliği geliştirme ve Rusya ve Çin gibi küresel aktörlerle ilişkileri yeni bir zemine oturtarak varolan işbirliğini daha da güçlendirme çabalarını başarısızlığa uğratabilirdi (Katulis, 2009: 3-6; Barker, 2010; Lappin, 2010; Sharp, 2009: 1-2). Anti-demokratik rejimlere

karşı “sınırlı angajman” politikası izlemeye başlayan ve Bush yönetiminin bu devletleri nitelendirmek için sık sık kullandığı “haydut devlet” ya da “şer eksenli” gibi uluslararası toplumun tepkisini çeken kavramları terk eden Obama yönetimine göre, bir yandan terörizmle mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının engellenmesi ya da ekonomik bağların güçlendirilmesi gibi çıkarlar üzerinde yoğunlaşılırken bir yandan da bireysel hakların ve fırsatların genişletilmesine çalışılacak, yani bu rejimlerle bu çıkarlar konusunda yürütülen siyasi diyalog insan haklarını geliştirmek için de kullanılacaktı (The White House, 2010-a: 38). Ayrıca Obama yönetimi, Çin ve Rusya gibi kilit ülkelere yönelik insan hakları yaklaşımını “ilkeli pragmatizm” olarak tanımlamış, bu ülkelerle işbirliğinin küresel ekonominin sağlığı, nükleer silahların yayılmasını engelleme çabalarının geleceği, Kuzey Kore ve İran’ın nükleer faaliyetleri gibi güvenlik konuları ve iklim değişikliği gibi küresel sorunların yönetilmesi açısından kritik önem arz ettiğini ifade etmiştir. (Clinton, 2009-b) Dolayısıyla Obama yönetimi demokrasinin yayılması çerçevesindeki politikaların bu sorunların çözümüne yönelik inisiyatiflere ve küresel işbirliği çabalarına zarar vermemesine çalışmıştır.

Görüldüğü gibi Obama yönetimi, anti-demokratik haydut devletler üzerinde yoğunlaşan Bush yönetiminden farklı olarak, demokrasinin yayılması konusunda devletler ile karşı karşıya gelmemeye dayanan bir politika benimsemiştir (Poppe, 2010: ii). Dolayısıyla demokrasinin yayılması misyonunun karşılıklı anlayış, işbirliği ve zorlamaya başvurmama ilkelerine dayalı bir şekilde yürütülmesine çalışmıştır. Obama’nın demokrasinin dünyada başarılı olmasının ABD’nin dayatması ile değil, bireylerin nasıl yönetileceklerini talep etmesiyle gerçekleşeceğini ifade etmesi bunu göstermektedir (The White House, 2010-b). Obama yönetiminin bu politikası, demokrasinin yayılmasını Amerikan dış politikasının önemli bir amacı olarak görmekle birlikte Bush yönetiminin askeri güç kullanmasını ve rejim değişikliğine başvurmalarını eleştiren kesimlerin görmeyi umduğu şeydi. Bu kesim, demokrasinin yayılması misyonunun hem ABD içinde hem de uluslararası alanda sarsılan itibarının gelecek yönetim tarafından onarılması ve ABD’nin kredibilitésinin yükseltilmesini istemekteydi (Poppe, 2010: 38).

Obama yönetiminin demokrasinin yayılması konusundaki yaklaşımının ikinci unsuru, model oluşturma³ görüşüne öncelik verilmesidir. Demokrasinin hiçbir ulusa dışarıdan empoze edilemeyeceğini açıkça ifade ederek ve her toplumun kendisi için en iyi olan ve kendi kültüründe ve geleneklerinde yer alan yolu izlemesi gerektiğini belirterek Bush dönemindeki aktivist korumacı yaklaşımı eleştiren Obama (Obama, 2009-b), Amerikan demokratik modelinin güçlendirilmesinin demokrasinin yayılmasındaki öneminden bahsederek model

oluşturma görüşüne verdiği önemi ortaya koymuştur. Buna göre, Amerikan örneğinin gücü özgürlük ve demokrasinin dünya genelinde yayılmasına yardım edecekti. Bu nedenle demokratik değerlerin ve insan haklarının benimsenmeye devam edilmesi, bu çerçevede ABD'nin kendi ülkesinde işkenceye hiçbir istisna söz konusu olmaksızın engel olması, terörizm ile mücadele ederken anayasaya ve vatandaşlık haklarına uygun hareket etmesi, ulusal güvenliğini sağlarken mahremiyet ile şeffaflık arasında iyi bir denge kurması, vatandaşlık haklarını koruması, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalması, farklılıklara saygı duyması ve bu farklılıklardan güç alması gerekmektedir (The White House, 2010-a: 36-37).

Obama'nın aktif olarak demokrasinin yayılması yoluyla değil de model oluşturma yoluyla demokrasinin yayılmasına öncülük yapmaya yönelik bir yaklaşım benimsemesi dikkate değerdir. Çünkü model oluşturma görüşü Bush yönetimi tarafından benimsenmemiş, Bill Clinton yönetimi tarafından ise nadiren dile getirilmiştir (Poppe, 2010: 31). Böylece demokrasinin yayılması konusunda Bush döneminde yapılan hatalardan ders alan Obama, bu konudaki sözcüklerini seçerken dikkatli davranmakta, model oluşturma yoluyla liderlik yapmanın demokrasinin yayılmasının en etkili yolu olarak altını çizmekte, demokrasinin yayılması politikasının yürütülmesi sırasında her halkın demokratikleşme konusunda kendi yolunu seçme hakkına saygı duyulmasına vurgu yapmaktadır (Atlantic Review, 2007; Obama, 2009-b).

Üçüncüsü, Bush'tan farklı olarak, Obama'nın demokrasi konusunu daha az tartışmalı olan insan hakları konusunun içine yerleştirmesidir. Nitekim 2010 yılındaki stratejide demokrasi ve insan haklarının yayılması aynı başlık içinde yer almış ve bu başlık altında da daha çok insan haklarına ağırlık verilmiştir. Stratejide düşünceleri ifade etme, toplantı yapma, ibadet etme, liderleri seçme özgürlükleri ile insan onuru, hoşgörü, eşitlik, adalet gibi Amerikan ulusunun üzerine kurulu olduğu değerlerin aynı zamanda evrensel olduğuna inandıkları, bu değerleri benimseyen ulusların daha başarılı ve ABD'ye karşı daha barışçı oldukları, ABD'nin de bu değerler üzerine kurulduğu, bu değerleri dünya genelinde yaymak için çalışacakları ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi stratejide bahsedilen değerler hem demokratik değerleri hem de insan haklarını içermektedir. Stratejide bu değerleri benimseyen devletlerin daha adil, daha barışçıl ve daha meşru olması nedeniyle ABD'nin bu değerlerin yayılmasını destekleyeceği, evrensel haklara olan desteklerinin Amerikan liderliği için temel olduğu ve dünyadaki güçlerinin kaynağını oluşturduğu ifade edilmiştir (The White House, 2010-a: ii, 35, 37-38).

Dördüncü ise, Obama yönetiminin demokrasinin yayılması çabalarını kalkınma konusundaki çabalar ile ilişkilendirmesidir. Buna göre, savunuculuğu yapılan demokratik

değerlerin dünyada kabul görmesi için halkların günlük yaşamlarında ilerlemeler olması gerekmekte, zira dünya nüfusunun yarısı ekonomik, siyasal, yasal ve sosyal açıdan baskı altında bulunup marjinalleşmeye maruz kalıyorsa demokrasiyi geliştirmenin de tehlikeye girmesi söz konusu olmaktadır (Clinton, 2009-a). Nitekim 2010 yılındaki stratejide, temel insan haklarından bahsedildikten sonra, insan onurunun korunmasına olan taahhütlerinin kalkınmayı da içerdiği, bu nedenle yoksullukla mücadele edecekleri belirtilmiş; bu bağlamda küresel sağlık stratejisi geliştirilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, insani krizlere müdahale edilmesi yoluyla temel ihtiyaçların karşılanarak insanların daha iyi bir yaşam standardına kavuşturulması, böylece insan onurunun korunması ve yüceltilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böylece Obama yönetiminin demokrasinin yayılması konusundaki yaklaşımını oldukça geniş bir çerçeveye oturtarak insan hakları ve kalkınma ile birlikte değerlendirmiş, bunların birbirlerini güçlendireceğine inanmıştır (The White House, 2010-a: ii, 37, 39-40).

Demokrasinin Yayılması Fonları ve Obama Yönetimi

Çalışmanın buraya kadar olan bölümünde Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasını dış politika gündeminden kaldırmadığı, sadece bu misyonun Amerikan dış politikasındaki yerini kendi stratejik öncelikleri çerçevesinde yeniden tanımlama çabası içinde olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Bu durum demokrasinin yayılması çerçevesindeki programlara ve fonlara ayırdığı bütçeden de anlaşılmaktadır. Nitekim Obama yönetiminin, günümüzde de etkisini devam ettiren küresel finansal krizin en şiddetli hissedildiği bir dönemde göreve gelmesine rağmen, demokrasinin yayılmasına ayrılan kaynakta kesintiye gitmemesi, tam aksine bazı fonlara daha fazla kaynak aktarması oldukça önemlidir.

Bu bağlamda göreve geldikten çok kısa bir süre sonra yaptığı 2010 yılı bütçe önerisinde, Dışişleri Bakanlığı ve Dış Operasyonlar bölümü kapsamındaki Adil ve Demokratik Yönetim başlığı⁴ için tahsis edilen miktarın %9.1 artışla 2.81 milyar dolara yükseltilmesini istemiştir. Bunun önemli bir kısmını Afganistan'a (%28.46'sı), Irak'a (%11.7'si) ve Pakistan'a (%6.8'i) ayırmıştır (Freedom House, 2009: 1, 7). Obama yönetimi bu oranlarda 2011 yılı bütçe önerisinde de artışa gitmiş, bu bağlamda bu başlığa aktarılan kaynağın %18 artırılmasını önermiştir. Bu miktarın önemli bir kısmı yine Afganistan'a (önceki yıla göre %73 artış), Irak'a (önceki yıla göre %47 azalış) ve Pakistan'a (önceki yıl ile aynı) gitmiştir (Freedom House, 2010: 9, 14). Obama yönetimi 2012 yılı bütçe önerisinde ise, Adil ve Demokratik Yönetim başlığına ayrılan kaynakta ilk bütçe önerisi olan 2010 yılına göre %7.35 oranında düşüşe gitmiştir⁵. Bu kaynağın %37'sini Afganistan (önceki yıla göre

%20 düşüş), %5'ini Pakistan (önceki yıla göre %13.42 düşüş), %10'unu Irak (önceki yıla göre %63.3 artış) almıştır.

Afganistan, Pakistan ve Irak için ayrılan kaynağın büyüklüğü, Obama yönetiminin demokratikleşmeye kaynak tahsis ederken güvenlik çıkarları açısından büyük önem atfettiği ülkelere öncelik verdiğini, dolayısıyla demokrasinin yayılmasına yönelik politikasını genel olarak dış politikasındaki öncelikleri çerçevesinde belirlediğini göstermektedir. Zira Obama seçim çalışmaları sırasında dış politika konuları içinde en büyük ağırlığı Afganistan'da güvenlik ve istikrarın sağlanmasına vermişti. Pakistan ise bu ülkeye komşu olması nedeniyle yine güvenlik çıkarları açısından önem arz etmekteydi. Obama Irak'a nispeten daha az önem verse ve Amerikan askerlerinin çekilmesini amaçlasa da, yarım kalan misyonun tamamlanması açısından bu ülkeye de kaynak ayırmak zorundaydı. Dolayısıyla Obama yönetimi bu ülkelerde güvenlik konuları üzerinde yoğunlaşırken demokratikleşmeyi göz ardı etmemiş, demokratikleşmenin güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunacağına inanmıştır.

Nitekim Obama yönetiminin Mart 2009'da açıkladığı Afganistan ve Pakistan'a yönelik stratejide⁶, demokrasi ve iyi yönetimi tesis etmek için sivil çabalara ağırlık verilmesi öngörülmekteydi. Obama ayrıca, 15 Temmuz 2008'de Bush yönetimi tarafından önerilip ancak Ekim 2009'da kendi başkanlığında yürürlüğe giren ve Pakistan'a yapılan askeri olmayan yardımların üç kat artırılmasını ve Washington'un bu ülkede demokrasinin güçlendirilmesi için çaba sarfetmesini öngören Pakistan İle Geliştirilmiş Ortaklık Yasası'nın⁷ güçlü bir destekçisiydi. Obama'nın Nisan 2009'daki Irak ve Afganistan savaşları için ek bütçe önerisi Ekonomik Destek Fonu (Economic Support Fund) ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (United States Agency for International Development – USAID) bünyesinde demokrasi ve yönetim faaliyetlerinde ilave çaba sarfedilmesini isteyerek Afganistan için 295, Irak için 292 milyon dolar tahsis edilmesini içermiştir (Bouchet, 2010).

Obama yönetimi demokrasinin yayılması konusunda faaliyet gösteren ve bir kısmı Bush döneminde oluşturulan Yakın Doğu Bölgesel Demokrasi Bürosu, Dışişleri Bakanlığı Demokrasi, İnsan Hakları ve İşgücü Bürosu, USAID Demokrasi, Çatışma ve İnsani Yardım Bürosu, Ulusal Demokrasi Fonu, Millenium Challenge Corporation, Ortadoğu Ortaklık İnisiyatifi gibi pek çok kurum ve fona da kaynak tahsis ederek demokrasinin yayılmasına verdiği desteği ortaya koymuştur⁸. Bunlar içinden özellikle Ortadoğu Ortaklık İnisiyatifi (Middle East Partnership Initiative – MEPI) için ayrılan kaynakta artış önerisinde bulunması ise oldukça dikkat çekicidir. Nitekim Bush yönetimi tarafından başlatılan bu inisiyatifin Obama dönemindeki geleceği hakkında kuşku söz konusuydu. MEPI'ye desteği sürdürerek

tahsis edilen kaynakta artışa gidilmesi konusunda ısrarcı olması Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına verdiği önemi göstermektedir⁹.

Tüm bu sayısal veriler, Obama yönetiminin demokrasinin yayılması konusunda selefi Bush yönetimine göre daha zayıf bir retorik kullanmasına rağmen, bu konuya önem verdiğini açıkça göstermektedir. Bu veriler ayrıca, Obama yönetiminin demokrasinin yayılması misyonunu önceki sayfalarda bahsedilen dış politika öncelikleri çerçevesinde yürüttüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim ülkeler bazında en büyük yardımın Afganistan ve Pakistan'a yapılması, demokrasinin yayılmasına ayrılan kaynağın ağırlıklı olarak iyi yönetim ve kalkınma konularına tahsis edilmesi bu saptamayı desteklemektedir.

Obama Yönetiminin Dış Politika Pratiğinde Demokrasinin Yayılması

Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına yönelik yaklaşımını daha iyi analiz edebilmek için dünya genelinde demokratikleşme bağlamında yaşanan gelişmeler karşısında nasıl bir tepki verdiğine bakmak gerekmektedir. Dış politika söyleminde demokratikleşmeye merkezi yer vermemesi nedeniyle eleştiriler alan ancak demokrasinin yayılması için tahsis edilen kaynaklarda artışa giderek bu eleştirileri boşa çıkaran Obama yönetiminin dünyada demokrasi konusunda yaşanan gelişmeler karşısındaki politikaları ise bu eleştirileri yeniden şiddetlendirmiştir. Uluslararası alanda demokrasinin yayılmasına yönelik ilk önemli çıkışı olan 4 Haziran 2009'daki Kahire konuşmasından itibaren Obama bu konuda aktif bir politika izlememiş, dünyadaki bazı anti-demokratik uygulamaları eleştirmekte isteksiz davranmıştır.

Obama'nın demokrasinin yayılmasına ilişkin politikası, başkanlığının ilk yılında üç önemli gelişme ile sınanmıştır. Öncelikle, İran'da 12 Haziran 2009'da gerçekleşen tartışmalı seçimlerden sonra Tahran ve diğer büyük şehirlerde başlayan protesto hareketleri ve yönetimin bunları sert müdahalelerle bastırması karşısında temkinli bir politika izlemiş ve İran muhalefetinin seçimlerin demokratik niteliği konusundaki iddialarını kabul etmekte isteksiz davranmıştır (Poppe, 2010: 30). George W. Bush, 2005 yılındaki seçimlerde Ahmedinejat galip gelince, daha resmi sonuçların açıklanmasını beklemeden seçimleri kınamıştı (Beale, 2009). İran'a karşı izlediği angajman politikası çerçevesinde Tahran ile iletişim kanallarını açık tutmaya ve bu ülkenin iç işlerine karışmamaya özen gösteren Obama yönetimi ise (Akbarzadeh, 2011: 481), seçimleri eleştirmesi ve muhalif aday Hüseyin Musevi'yi desteklemesinin İran'da radikallerin güç kazanmasını sağlayacağını, ABD hakkındaki olumsuz imajı güçlendireceğini ve bu ülkenin nükleer faaliyetlerine yönelik olarak yürütülen diplomatik çabaları olumsuz etkileyeceğini düşünmüş (Solomon, & Spiegel, 2009), dolayısıyla İran'ın nükleer programı konusunda bir çözüme varılmasını demokratikleşme

konusundan daha ivedi bir sorun olarak görerek pragmatist bir politika izlemiştir (Bouchet, 2011: 583). Başkan Yardımcısı Joseph Biden'in çıkarlarının seçimlerden önce olduğu gibi İran'ın nükleer silah elde etmesini durdurmak ve terörizme desteğini kesmesini sağlamak olduğunu açıklaması bunun en iyi kanıtıdır (Wilson, 2009).

Obama yönetiminin karşılaştığı bir diğer gelişme, Honduras'ta seçimlerle iş başına gelen Devlet Başkanı Manuel Zeleya'ya karşı 28 Haziran 2009'da gerçekleştirilen askeri darbe olmuştur. Darbeye verilen uluslararası tepkinin büyük olmasına rağmen, Obama yönetiminin darbeyi kınaması ve Zeleya'nın görevine dönmesi çağrısında bulunması oldukça geç olmuştur (Weisbrot, 2009). Bunun da ötesinde, Amerikan Devletleri Örgütü'nün Honduras'a ekonomik yaptırım uygulanmasına ve Zeleya'nın ülkeye dönmesi için hazırlanan plana, istikrarsızlığa neden olacağı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Darbe yönetiminin anti-demokratik uygulamalarına ve insan hakları ihlallerine de oldukça geç ve zayıf bir tepki veren Obama yönetimi, darbe yönetimine ekonomik yaptırım uygulamaya sıcak bakmamıştır (North American Congress on Latin America, 2010: 18-19). 29 Kasım 2009'da Porfirio Lobo'nun galibiyetiyle sonuçlanan ve pek çok insan hakları ihlallerinin gölgesinde gerçekleşen seçimler çoğu Latin Amerika ülkesi tarafından tanınmamasına rağmen, Obama yönetimi seçimleri ileriye yönelik bir adım olarak tanımlamıştır (Perez, 2009). Obama yönetiminin bu tavrı, ABD'nin Latin Amerika'da otoriter yönetimleri desteklediği yılları anımsatmıştır.

Obama yönetimi ayrıca, Afganistan'da 20 Ağustos 2009'da gerçekleşen tartışmalı devlet başkanlığı ve 2010'da gerçekleşen parlamento seçimlerinden sonra da, bu ülkede istikrarın sağlanmasında Hamit Karzai'nin işbirliğine duyduğu ihtiyaç nedeniyle, yüksek sesle eleştiride bulunmayı tercih etmemiştir¹⁰(Poppe, 2010: 30). Washington'un Karzai yönetimine kapalı kapılar ardında baskı yaptığı yönünde haberler gelmiş, fakat ne Obama'dan ne de üst düzey bir yetkili tarafından yaşananları kınayan bir açıklama gelmemiştir. Obama yönetiminin bu tavrı, Bush'un Afganistan'ın demokratikleştirilmesi amacını terk ederek ABD'nin bu ülkeye yönelik politikasının hedefini güvenliğin sağlanması olarak sınırlandırmasından kaynaklanmaktaydı (Bouchet, 2010; Bouchet, 2011: 583).

Obama, başkanlığının daha ilk yılında karşı karşıya kaldığı bu üç gelişmeye yönelik politikalarında demokratikleşmeden ziyade güvenlik ve istikrara öncelik vermesi nedeniyle pek çok çevreden eleştiri almıştır. Bu politikalar Obama'nın dış politika söyleminde demokrasinin yayılmasının merkezi konumunu zayıflatması ile birlikte değerlendirilmiş ve ABD'nin demokrasinin yayılması misyonuna eskisi kadar önem vermediği iddialarının ortaya atılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla demokrasinin yayılmasına yeterince önem vermediği

eleştirilerini boşa çıkarmak için çaba sarf eden Obama'nın bu demokrasi sınavlarında başarılı bir performans gösterememesi, bu çabalarını sonuçsuz bırakmıştır.

Obama yönetiminin demokrasinin yayılmasına yönelik politikasının test edildiği asıl gelişme ise "Arap baharı" olarak nitelendirilen ve pek çok Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesini etkisi altına alan halk ayaklanmaları olmuştur. Obama yönetimin 17 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan ve daha sonra pek çok ülkeye sıçrayarak Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de liderlerin devrilmesine neden olan halk ayaklanmaları karşısındaki politikasını netleştirmesi oldukça zor olmuştur. Zira Obama yönetimi, selefinin demokrasinin yayılması misyonu üzerinde bıraktığı olumsuz imajı düzeltmek ile Arap dünyasında yaşanan demokratik ayaklanmalara ABD'nin tarihsel misyonunun bilincinde olarak destek vermek gibi bir ikileme karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca bazı ülkelerde ABD'nin müttefiki olan liderlere yönelik gösterilerin düzenlenmesi Obama yönetiminin pozisyonunu netleştirmesini daha da zorlaştırmıştır. Obama yönetiminin ayaklanmalar karşısındaki politikalarında, karşı karşıya bulunduğu bu çıkmazın neden olduğu kafa karışıklığının izlerini görmek mümkündür.

17 Aralık 2010'da Muhammed Bouazizi isminde bir gencin kendini yakmasıyla Tunus lideri Zeynel Abidin Bin Ali'ye karşı başlayıp halktaki öfkenin sokaklara taşmasıyla iyice büyüyen ve nihayetinde Bin Ali'nin 14 Ocak 2011'de 23 yıllık otoriter yönetimini bırakarak ülkeyi terk etmek zorunda kalmasıyla sonuçlanan ayaklanmalara tüm dünya gibi ABD de hazırlıksız yakalanmıştı¹¹. Ayaklanmalar tüm Tunus'a yayılırken, Obama yönetimi Bin Ali'nin ülkesini terk etmesine kadar oldukça sessiz kalmıştır. Tunus yönetiminin göstericilere yönelik aşırı güç kullanması ancak 11 Ocak'ta Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklama ile eleştirilmiş (AFP, 2011), Obama ise bu konu hakkında ilk kez 14 Ocak 2011'de konuşmuştur (The White House, 2011-b). Oysa Bin Ali aynı gün, bu konuşmadan önce ülkesini terk etmişti. Obama'nın ayaklanmanın bu aşamasına kadar sessiz kalması ABD'nin bölgede bir kez daha istikrarı demokrasiye tercih ettiği yorumlarına neden olmuştur (Bazzi, 2011).

Ayaklanmalar bölgede İran'a karşı ABD'nin desteklediği Sünni ılımlı İslam ittifakının en güçlü üyelerinden biri olan, İsrail ile yakın ilişkileri bulunan, bu nedenle de Amerikan yardımlarını en fazla alan ikinci ülke olan Mısır'a sıçrayınca Obama yönetiminin pozisyonunu netleştirmesi daha da zorlaşmıştır (Fakeeh, 2011: 263). Özellikle Irak savaşından sonra Amerikan karşıtlığının arttığı Ortadoğu'da demokratik yollardan seçilecek yönetimlerin geçmiş politikaları devam ettirmesinin oldukça zor olması nedeniyle (The Atlantic, 2011) Obama yönetimi Mısır'da 25 Ocak 2011'de başlayan ayaklanmalar karşısında oldukça yavaş hareket etmiş, siyasi reform sürecinin hızlandırılarak Mübarek rejimine karşı yürütülen

protestoların hafiflemesini sağlamaya çalışmıştır. Ancak muhaliflerin bu seçeneği kabul etmemesi üzerine, Mübarek'in 9 ay sonra yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimlerine aday olmaktan vazgeçmesi için ikna çabaları yürütmüştür. Ne muhaliflerin ne de Mübarek'in bunu kabul etmemesi üzerine Mısır'da yönetim değişikliğinin engellenmesi iyice zorlaşmıştır (Lynch 2010: 36; Petras, 2011: 484-485).

Obama yönetimi de bu durumu fırsata dönüştürmek için çaba sarf etmiş, Arap halkından yana bir tutum alarak ülkesinin bölgedeki imajını düzeltmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Mübarek'in gitmesini sağlamak için Mısır ordusu ile işbirliği yapmış (Lynch 2010: 36-37) ve Mübarek sonrası geçiş sürecini ordu aracılığıyla kontrol etmeye çalışmıştır. Mısır'daki ayrıcalıklı konumunu kaybetmemek için siyasi süreci kontrolünde tutmak isteyen ordu da Mübarek'e verdiği desteği geri çekmiş, bunun üzerine Mübarek 11 Şubat'ta istifa etmek zorunda kalmıştır (Lynch, 2010: 31; Petras, 2011: 487, 489). Mısır'da yaşanan olaylarda öncelikli amacı halkın demokratik taleplerinin desteklenmesinden ziyade mevcut rejimin korunması olan ABD¹² bunu önce Mübarek'in de koltuğunu koruyacağı bir şekilde sağlamaya çalışmış, bu mümkün olmayınca da Mısır'da rejimin temelini oluşturan ve Washington'un ülkedeki asıl müttefiki olan ordu aracılığıyla bu amacını gerçekleştirmiştir.

Ayaklanmalar uzun zaman geçmeden Libya'ya da sıçramış, Muammer Kaddafi'nin 15 Şubat 2011'de başlayan gösterileri güç kullanarak bastırmaya çalışması karşısında pek çok ülkeden tepki gelirken politikasını belirlemekte zorlanan Obama yönetimi belli bir süre hareketsiz kalmıştır. İlk etapta öncelikli amacını Amerikan vatandaşlarını korumak ve güvenli bir şekilde tahliye etmek olarak belirleyen ve Libya'daki insan hakları ihlallerini ise kınamakla yetinen (The White House, 2011-a) Obama yönetiminden Kaddafi'nin görevi bırakması gerektiğine ilişkin ilk açıklama ise 26 Şubat'ta gelmiştir (Clinton, 2011). Muhaliflerin kararlı mücadelesi ve koltuğunu bırakmamakta ısrarcı olan Kaddafi'nin güç kullanmaya devam etmesi üzerine krizin siyasal yollarla çözümü imkânsız hale gelmiş, dolayısıyla askeri müdahale seçeneğinin gündeme alınması gerekmiştir. Ancak Irak'ta yaşanan olumsuz tecrübe nedeniyle Obama yönetimi herhangi bir İslam ülkesine karşı bir askeri müdahalede bulunmaktan yana değildi. Bu durumda en iyi alternatif, gerçekleştirilecek müdahalenin uluslararası bir müdahale olduğu görüntüsü yaratmak ve operasyonda sınırlı bir rol alarak ABD'yi geri planda tutmaktı (Fakeeh, 2011: 266).

Nitekim Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanılmasına izin veren 1973 sayılı kararın¹³ ardından 19 Mart'ta başlatılan "Şafak Yolculuğu" operasyonunda ilk bombayı Fransa atmış, Washington operasyonun komutasını çabucak (31 Mart'ta) NATO'ya devrederek askeri operasyonun ABD'nin öncülüğünde yürütüldüğü görüntüsü oluşmasını

engellemek istemiştir (CNN Türk, 2011). Bunda büyük ölçüde başarılı da olmuş, hem ABD'nin Libya halkının demokratik mücadelesine destek olduğu imajı yaratmış hem de bu askeri müdahale iç ve uluslararası kamuoyundan fazla tepki çekmemiştir. ABD'nin Kaddafi rejimi ile uzun yıllar oldukça kötü olan ilişkileri 2003 sonlarından itibaren belli ölçüde düzelmiş olsa da, Kaddafi gibi istikrarsız bir liderin devrilmesinin Amerikan çıkarları açısından faydalı olacağını düşünülmesi Obama'nın operasyona destek vermesinde etkili olmuştur. Ayrıca Fransa'nın başı çektiği Avrupa ülkeleri ile Ortadoğu ülkelerinin büyük desteği söz konusu olmasaydı Obama'nın Libya halkının demokratik taleplerine destek vermekte muhtemelen bu kadar istekli davranmayacağı söylenebilir.

Arap dünyasını etkisi altına alan ayaklanmalar 27 Ocak 2011'de, El-Kaide'nin Ortadoğu'da en güçlü olduğu ülkelerden biri olan Yemen'de de başlamıştır. Obama, ayaklanmalar sonucunda Ali Abdullah Salih'in devrilmesi halinde bu ülkenin Washington'un El-Kaide ile mücadelesine verdiği desteğin kesilebileceği endişesiyle, olası bir rejim değişikliğini engellemek için büyük çaba sarfetmiştir (Filkins, 2011). Ayaklanmalar giderek şiddetlendikçe ve El-Kaide bu durumdan avantaj sağladıkça Obama yönetimi kendi kontrolünde gerçekleşecek bir lider değişikliğinin en iyi çözüm olacağını düşünmüş (Boucek, 2011-a; Boucek, 2011-b), bu bağlamda Körfez İşbirliği Konseyi'nin anlaşma çabalarını desteklemiştir (Stuster, 2011). Nitekim aylar süren çabaların sonunda, 23 Kasım 2011'de Salih yönetimi yardımcısı Abed Rabbo Mansour Hadi'ye devretmesini öngören anlaşmayı imzalamıştır (News One, 2011). Yemen'de Salih'ten bağımsız olarak hareket edebilecek kamu kurumları bulunmadığı için rejimin devrilmesi durumunda anarşi ortamının oluşacağı ve El-Kaide'nin bundan fayda sağlayacağı endişesiyle (Filkins, 2011), Obama yönetimi rejimin korunup muhalefeti yatıştırmak için sadece devlet başkanının değiştirilmesine yönelik bir politika izlemiştir (Sharqieh, 2011).

Nüfusunun %70'ini Şiiiler oluşturmakla birlikte yönetimin Sünni olduğu Bahreyn'de 14 Şubat 2011'de başlayan ayaklanmalar ise, Obama'yı, ABD'nin Ortadoğu'daki deniz kuvvetlerine ev sahipliği yapan ülkede Şii bir yönetimin başa gelmesi durumunda bu işbirliğinin ortadan kalkacağı ve bölgedeki güç dengesinin İran lehine değişeceği endişesine sokmuştur (Reifer, 2011). Bu nedenle rejim ile muhalifler arasındaki iplerin kopmasının engellenmesi için büyük çaba sarfeden Obama, ayaklanmaları güç kullanarak bastırmaya çalışan Bahreyn yönetimini eleştirerek şiddete başvurmaması için baskı uygulamış (Birnbaum, 2011; Warrick, 2011), Körfez İşbirliği Konseyi'nin askeri yardım göndermesini eleştirmiştir (Fox News, 2011). Nitekim Washington'un büyük teşvikiyle, Kral Hamad bin Isa Al Khalifah Temmuz ayında ulusal diyalog çağrısı yapmış (BBC, 2011), gösteriler

sırasında yaşananları araştırmak için komisyon kurmuştur (Al Jazeera, 2011). Dolayısıyla Bahreyn’de yaşanan ayaklanmalarda öncelikli amacı statükonun bozulmasına izin verilmemesi olan Obama, Manama’ya yaptırım uygulamamış, Al Khalifah’a görevi bırakma çağrısında bulunmamış, hatta Bahreyn’e silah satışına devam etmiştir (Katzman, 2011: 13).

Suriye’de 26 Ocak 2011’de başlayıp Mart ortalarında iyice şiddetlenen ve halen devam eden ayaklanmalarda muhalifler uzun süredir direnmelerine rağmen henüz bir netice alamamış, Esad yönetimi göstericilere karşı şiddet uygulamış, ABD’nin çabaları ise şiddet eylemlerini durdurma konusunda yetersiz görülmüştür. Bu nedenle Obama yönetiminin Suriye’deki ayaklanmalara yönelik politikası, diğer örneklerden daha büyük eleştiri almıştır. Ayaklanmalar ABD için, Esad rejiminin devrilmesi ve Sünni bir yönetimin iş başına gelmesi durumunda İran ve Hamas önemli bir müttefikini kaybedeceği için fırsat, yeni yönetim döneminde Suriye’nin İsrail ve Irak’taki Şii hakimiyetindeki yönetim ile ilişkileri bozulabileceği için de risk oluşturmaktaydı (Miller, 2011-a). Bu nedenle Obama yönetimi uzun bir süre Esad rejiminin devrilmesini destekleme konusunda çekingen davranmış (Silence to Syrian Unrest, 2011), Esad’ın görevden ayrılması çağrısı ise ancak 18 Ağustos’ta gelmiştir (Cooper, 2011). Bu süre içinde Suriye’ye göstericilere karşı şiddet kullanılmaması uyarısında bulunmuş (Smith, 2011: 10) ve Esad rejimi üzerinde baskı uygulamak için ekonomik yaptırımlar uygulamıştır (The White House, 2011-c).

Obama’nın bu adımlarının işe yaramaması Libya’da yapıldığı gibi askeri seçeneğin neden gündeme alınmadığı eleştirilerini gündeme getirmiştir. Ancak Rusya ve Çin’in muhalefeti nedeniyle BM Güvenlik Konseyi’nin izninin mümkün olmaması (De Alwis, 2011), Suriye’nin Libya’dan daha güçlü bir orduya sahip olması (Achar, 2011), muhaliflerin yönetime karşı savaşacak yeterli silahlı güce sahip olmaması, Irak ve İran gibi Suriye’nin yakın komşularının askeri müdahaleye karşı olmasından dolayı yeterli bölgesel destekten yoksun olunması (Miller, 2011-b) gibi nedenlerle Washington askeri müdahalede bulunmaktan kaçınmıştır. Fakat yaptırımların etkili olmaması nedeniyle, Obama yönetimi, Esad üzerindeki baskıyı artırmak ve görevi bırakmaya zorlamak için Avrupa Birliği, Arap Birliği ve bölge ülkeleriyle birlikte çalışmaktadır (The Telegraph, 2011). Bir yandan da Esad sonrası dönemde Irak’ta olduğu gibi bir iç savaş yaşanmaması için muhaliflere birlik olmaları yönünde baskı yapmakta, bu nedenle tüm güvenlik sorunlarına rağmen büyükelçisini geri çekmemektedir (Cooper, 2011). Görüldüğü üzere Obama yönetimi Suriye halkının demokratik taleplerine destek olmak için çaba sarf etmekle birlikte, bu yöndeki adımlarını atarken oldukça dikkatli davranmakta ve ülkesini Irak’ta olduğu gibi bir çıkmazın içine sokmamaya büyük özen göstermektedir.

Bütün bunların sonucunda, başkanlığının ilk yılında karşı karşıya kaldığı İran, Honduras ve Afganistan'daki anti-demokratik gelişmeler karşısında demokrasinin yayılması misyonu açısından başarılı bir performans sergileyemeyen Obama yönetiminin son bir yıldır devam etmekte olan Arap baharı sırasındaki politikasının da hegemon olmanın sorumluluklarının yerine getirilmesi açısından çok fazla tatmin edici olmadığını söylemek mümkündür. Bunun en önemli nedeni, Obama yönetiminin Arap ayaklanmalarına yönelik politikasında demokrasinin yayılması misyonundan ziyade Amerikan ulusal çıkarlarını koruma amacının daha baskın olmasıdır. Obama her seferinde Ortadoğu halklarının demokratik taleplerinin destekçisi olduklarını ifade etmesine rağmen, bu desteğin yerine getirilmesi konusunda çok fazla çaba sarf etmemiştir. Mısır ve Yemen'de liderlerin görevi bırakmalarını sağlamak için yürüttüğü çabalar, Libya'ya düzenlenen askeri müdahalede yer alması, Suriye'deki ayaklanmalarda Esad rejiminin devrilmesi için bölge ülkelerinin çabalarını teşvik etmesi Obama yönetiminin bu süreçteki somut adımları olarak sayılabilecekken, burada öncelikli amaç mevcut krizlerin Amerikan çıkarları açısından mümkünse kazanç ile, mümkün olmaması halinde ise en az zarar ile sonuçlanmasının sağlanması olmuştur.

Sonuç

Demokrasinin yayılması misyonu, Amerikan ulusal kimliğinin bir unsuru ve Amerikan siyasetinde partiler üstü bir misyon olması nedeniyle, dış politikada her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak bu önemin derecesi iç politik ve uluslararası konjonktüre göre değişiklik göstermektedir. Başkan veya yönetim içindeki üst düzey karar vericiler veya danışmanların demokrasinin yayılması misyonuna özel ilgi duymaları durumunda bu misyonun Amerikan dış politikasındaki ağırlığı artmaktadır. Buna en iyi örnek, 11 Eylül sonrası dönemde demokrasinin yayılmasına büyük önem veren yönetim içindeki yeni muhafazakârların etkisiyle George W. Bush'un bu amaçla inisiyatifler almasıdır. Ayrıca uluslararası alanda demokratikleşme bağlamında önemli gelişmelerin yaşanması durumunda, demokrasinin yayılmasının Amerikan ulusuna verilmiş bir misyon olduğu inancı nedeniyle ABD içinde hassasiyetler artmakta ve karar vericiler harekete geçme ihtiyacı hissetmektedir. Buna halen devam eden Ortadoğu'daki halk ayaklanmaları karşısında kamuoyunun ABD'nin halkların demokratik taleplerine kayıtsız kalmaması yönünde baskıları nedeniyle Barack Obama yönetiminin harekete geçmek zorunda kalması örnek verilebilir. Bunların yanında, dünyada demokratikleşme bağlamında gelişmeler yaşandığında demokrasinin yayılması adına hareket edilerek başka amaçlara ulaşmak veya çıkarları korumak için bir fırsat doğmaktadır.

George W. Bush'un demokrasinin yayılması gerekçesiyle askeri güç kullanma ve rejim değişikliği eylemlerine girişmesi, Obama'nın Libya'ya askeri müdahaleye katılması buna örnek verilebilir.

Konuşmalarında tarihsel tecrübelerin liberal demokrasinin şimdiye kadar denenmiş en iyi yönetim biçimi olduğunu gösterdiğini vurgulayan Obama da tüm Amerikan başkanları gibi demokrasinin yayılmasının ABD'nin bir misyonu olduğu bilinciyle hareket etmiştir. Ancak selefinin demokrasinin yayılmasına ilişkin politikalarının Amerikan kamuoyundan ve uluslararası toplumdan büyük tepkiler alması nedeniyle bu misyonu yerine getirirken farklı bir perspektif benimsemiştir. Bu bağlamda demokrasinin yayılması misyonunun Amerikan dış politika söylemindeki merkezi konumunu zayıflatmış, Bush yönetiminin iddialı özgürlük gündemini benimsemekten kaçınmış, Bush'un tepki çeken aktivist korumacı yaklaşımı yerine model oluşturma yaklaşımını benimsemiştir. Nitekim terörizmin kaynağının kurutulması için Bush'un yaptığı gibi demokratik ulusların inşa edilmesi yerine artık terörist örgütlerin bu ülkelerde yeniden güç kazanmasının ve ABD'ye karşı yeni saldırılar düzenlemesinin önlenmesine ağırlık vermiştir.

Bir yandan böyle bir çaba içinde olan Obama yönetimi, öte yandan demokrasinin yayılması misyonunu terk ettiği yönündeki eleştirilere göğüs germeye çalışmaktaydı. Bunun en önemli nedeni, dış politika söyleminde demokrasinin yayılmasına Bush'a göre daha zayıf vurguda bulunmasıdır. Ayrıca dünya genelinde demokratikleşme bağlamında yaşanan gelişmeler karşısındaki politikaları da demokrasi yanlılarını tatmin etmekten uzak kalmıştır. Bütün bunlar Obama'nın istikrarı ve güvenlik çıkarlarını demokrasiye tercih ettiği iddialarına neden olmuştur. Arap baharı olarak nitelendirilen Ortadoğu'daki halk ayaklanmalarının başlaması ise Obama yönetimini iyice zora sokmuştur. Demokrasinin yayılması misyonunun imajını düzeltmek ile Arap halkının demokratik taleplerine destek vermek gibi bir ikileme karşı karşıya kalan Obama yönetimi, ayrıca ayaklanmaların ABD'nin müttefiki olan liderleri hedef alması nedeniyle politikasını belirlemede zorlanmıştır.

Başkanlıktaki görev süresinin son yılına girmek üzere olan Obama'nın üç yıllık dış politikası değerlendirildiğinde, demokrasinin yayılması misyonunun yerine getirilmesi açısından başarılı bir performans sergilediğini söylemek zordur. Bunun en önemli nedeni, dış politika öncelikleri çerçevesinde izlemek zorunda olduğu politikaların kimi zaman demokratikleşmeden taviz vermeyi gerektirmesidir. Nitekim İran, Suriye ve Kuzey Kore gibi anti-demokratik rejimlerle diyalog geliştirip var olan sorunları diplomatik yöntemlerle çözmeye ve Rusya ve Çin gibi küresel aktörlerle ilişkileri yeni bir zemine oturtmaya çalışan Obama yönetimi, bu çabaların başarısızlığa uğramaması için demokratikleşme ve insan

hakları konusunda daha yumuşak bir tavır takınmıştır. Ayrıca Obama'nın demokrasinin yayılması konusundaki yaklaşımının asıl test alanı olan Arap baharında Amerikan yanlısı liderlerin hedef alınması, halkların demokratik taleplerine destek olma konusunda çekingen bir tavır almasına neden olmuştur. Bu bağlamda liderlerin devrildiği Tunus, Mısır ve Yemen'de mevcut rejimlerin varlığını sürdürmesini sağlamaya çalışmış¹⁴, Bahreyn'de ise olayların büyüerek benzer sonuçların doğmasını engellemeye çalışmıştır. Dolayısıyla Obama demokrasinin yayılması konusundaki politikasını belirlerken diğer çıkarlara zarar vermeye özen göstermiş, Amerikan ulusal çıkarları ile demokratik amaçlar çatıştığında ise ulusal çıkarların korunmasına öncelik vermiştir. Ancak bunu yaparken demokratik değerlerin savunucusu ve halkların demokratik taleplerinin her zaman destekçisi olduklarını vurgulamaktan çekinmemiş, böylece hem Amerikan yumuşak gücünün artırılmasını sağlamaya çalışmış hem de çıkarlarını korumaya çalışırken tepki çekmek istememiştir.

SON NOTLAR

* Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bolu.

¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz: Fukuyama, 1999.

² Ancak Obama bu konuda verdiği sözleri tutmamış, 31 Aralık 2011'de tutukluluk sürelerini belirsiz bir hale getiren bir kararı imzalamıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz: The Associated Press, 2011.

³ Demokrasinin yayılmasına ilişkin model oluşturma görüşü (exemplarism), ABD'nin liberal demokratik değerlerin ve kurumların dünya genelinde yayılmasını kendi iç siyasal ve sosyal düzeninin mükemmelleştirilmesi ve bu şekilde dünyaya iyi bir model yaratılması yoluyla sağlaması gerektiğini savunmaktadır. Aktivist korumacı yaklaşım (vindicationism) ise, ABD'nin liberal demokratik değerleri yaymak için model oluşturma ötesine geçerek aktif sorumluluk üstlenmesi, bu süreci gerekirse müdahale ve kuvvet yoluyla hızlandırması gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz: Monten, 2005: 113, 124-125.

⁴ Bu başlık altında sivil toplum, yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan hakları, siyasal rekabet olmak üzere dört alana kaynak tahsis edilmektedir.

⁵ 2012 yılı bütçe önerisi Kongre'ye Ortadoğu'daki halk ayaklanmalarından önce sunulduğu için yukarıda belirtilen rakamlar Obama yönetiminin Arap baharından önceki politikasının ürünüdür. (Freedom House, 2011: 4, 7, 13, 15)

⁶ Obama'nın strateji hakkındaki açıklaması için Bkz: "Obama's Strategy for Afghanistan and Pakistan, March 2009", 2009.

⁷ Yasa için Bkz: Enhanced Partnership with Pakistan Act, 2009.

⁸ Bu kurumlara ve fonlara tahsis edilen kaynak hakkında bilgi için Bkz: McInerney, 2009: 9-17; McInerney, 2010: 10-19; McInerney, 2011: 7-13.

⁹ Obama yönetimi MEPI için ayrılan kaynakta %72 oranında bir artışla 2010 yılı bütçe önerisinde 86 (Kongre tarafından tahsis edilen 65), 2011 yılı önerisinde 86 (tahsis edilen 80), 2012 yılı önerisinde ise 70 milyon dolar tahsis edilmesini istemiştir. Oysa 2004'de 89.5 (talep edilen 145), 2005'te 74.4 (talep edilen 150), 2006'da 114.2 (talep edilen 120), 2007'de 50.8 (talep edilen 120), 2008'de 49.6 (talep edilen 75), 2009'da 50 (talep edilen 87) milyon dolar tahsis edilmiş, dolayısıyla 2006 yılından itibaren Beyaz Saray'ın MEPI için bütçe talebi Kongre tarafından sınırlı bir şekilde karşılanmıştır. (McInerney, 2009: 9, 11; McInerney, 2010: 10-12; McInerney, 2011: 9)

¹⁰ Nitekim Karzai, yaptığı atamalarla Seçim Şikâyet Komisyonu üzerinde denetim kurmuş, böylece sonuçlara yapılan itirazların da kendi istediği şekilde karara bağlanmasını sağlamıştır. Uluslararası gözlemciler de bu (2010) seçimlerde yaşanan hilelerin önceki seçimlerden daha büyük olduğunu belirtmiştir. (Bouchet, 2011: 584)

¹¹ ABD'nin Arap Baharı'na hazırlıksız yakalanıp yakalanmadığı konusunda değişik iddialar ortaya atılabilir. Ancak ayaklanmaların yaşandığı ilk ülke olan Tunus'ta başlayan gösterilere oldukça geç ve zayıf bir tepki vermesi, Obama yönetiminin ayaklanmaların nasıl bir seyir izleyeceğini ve ne kadar büyük bir boyuta varacağını anlamaya çalışmasından kaynaklandığı, dolayısıyla ABD'nin Arap Baharı'na hazırlıksız yakalandığı iddiasını destekleyecek önemli bir veridir.

¹² Elimizde somut veriler bulunmamakla birlikte, ABD'nin Mısır'da asıl müttefikinin ordu olması, Mısır ordusunun ABD'den önemli oranda yardım alması, Obama'nın da ordu aracılığıyla yürütülecek bir geçiş sürecini tercih etmesi, o günden beri ordunun demokratikleşme konusunda isteksiz davranmasında

rağmen Washington'un buna yeterince tepki vermemesi Obama yönetiminin amacının mevcut düzeni korumak olduğu iddiasını desteklemektedir.

¹³ Karar için Bkz: United Nations Security Council (2011), Resolution 1973 of 17 March 2011, Adopted by the Security Council on 17 March.

¹⁴ Arap Baharı'nın halen devam ediyor olması nedeniyle şu aşamada elimizde yeterince somut veriler olmadığı için bu konuda değişik iddialar ortaya atılabilir. Ancak Obama yönetiminin politikalarına bakıldığında, ABD ile iyi ilişkilere sahip olan rejimlerin varlığını koruması için çaba sarfettiği açıkça görülmektedir.

KAYNAKÇA

ACHAR, Gilbert (2011), "Syria: Militarization, Military Intervention and the Absence of Strategy", November 20, <http://zcommunications.org/syria-militarization-military-intervention-and-the-absence-of-strategy-by-gilbert-achcar>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

AFP (2011), "US Concerned about Reports of 'Excessive Force' in Tunisia", January 11, http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hMyFclQOzxFV3TeAc5SNUJL5_nA?docId=CN.G.5dbb2ae267c48491c896d1a990fa1596.701, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

AKBARZADEH, Shahram (2011), "Democracy Promotion Versus Engagement with Iran", *Journal of Contemporary Asia*, Vol: 41, No: 3, August, pp.470-482.

AL JAZEERA (2011) "Bahrain Inquiry Confirms Rights Abuses", 23 November, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/11/20111123125645404851.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

ATAÇ, C. Akça ve Bahar GÜRSEL (2005), "Amerikan Apokaliptik'inin Dünü Bugünü", *Doğu Batı*, Sayı: 32, ss.73-88.

ATLANTIC REVIEW (2007), "Barack Obama: Restoring Exemplarism in US Foreign Policy", October 9, <http://atlanticreview.org/archives/866-Barack-Obama-Restoring-Exemplarism-in-US-Foreign-Policy.html>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

BARKER, Peter (2010), "Obama Puts His Own Mark on Foreign Policy Issues", *The New York Times*, April 13.

BAZZI, Mohamad (2011), "U.S. Silence on Tunisia Proves it Favors Stability Over Democracy in Arab World", January 23, <http://www.post-gazette.com/pg/11023/1119812-82.stm?cmpid=news.xml>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

BBC (2011), "Bahrain: Sunni Leaders Begin Talks with Shia Groups", 2 July <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13999741>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

BEALE, Jonathan (2009), "Obama's Cautious Reaction to Iran", *BBC News*, 16 June, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8102061.stm>, (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2011).

BIRNBAUM, Ben, "Obama Administration to Bahrain: Respect Protesters", *The Washington Times*, February 16, 2011.

BOUCEK, Christopher (2011-a), "Yemen After Saleh's Return and Awlaki's Exit", October 27, <http://www.carnegieendowment.org/2011/10/27/yemen-after-saleh-s-return-and-awlaki-s-exit/68im>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

------(2011-b), “Yemen in Crisis”, *The National Interest*, July 6, 2011, <http://www.carnegieendowment.org/2011/07/06/yemen-in-crisis/2rfo>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

BOUCHET, Nicholas (2010), “Barack Obama’s Democracy Promotion after One Year”, February 25, <http://www.e-ir.info/?p=3300>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

----- (2011), “Barack Obama’s Democracy Promotion at Midterm”, *The International Journal of Human Rights*, Vol: 15, No: 4, May, pp.572-588.

CAROTHERS, Thomas (2009), “Democracy Promotion Under Obama: Finding a Way Forward”, *Cranegie Endowment for International Peace Policy Brief*, No: 77, February.

CLINTON, Hillary Rodham (2009-a), “Nomination Hearing to be Secretary of State”, January 13, <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/01/115196.htm>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

----- (2009-b), “Remarks on the Human Rights Agenda for the 21st Century”, Washington, DC: Georgetown University, December 14, <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/12/133544.htm>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

----- (2011), “Holding the Qadhafi Government Accountable”, February 26, 2011, <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/02/157187.htm>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

CNN TÜRK (2011), “Libya’da Komuta Yarın NATO’da”, 29 Mart, <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/03/29/libyada.komuta.yarin.natoda/611439.0/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

COOPER, Helene (2011), “U.S. Is Quietly Getting Ready for Syria Without Assad”, *The New York Times*, September 19, <http://www.nytimes.com/2011/09/20/world/middleeast/us-is-quietly-getting-ready-for-a-syria-without-an-assad.html?pagewanted=all>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

DE ALWIS, Anthony (2011), “U.S. Stands to Gain Much from Intervention in Syria”, November 21, <http://www.highlandernews.org/opinions/u-s-stands-to-gain-much-from-intervention-in-syria-1.2713365>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

DREAZEN, Yochi J. and Siobhan Gorman (2008), “Scrowcroft Protégés on Obama’s Radar”, November 24, <http://online.wsj.com/article/SB122747548224451435.html>, (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2011).

“ENHANCED PARTNERSHIP WITH PAKİSTAN ACT” (2009), http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=110_cong_bills&docid=f:s3263rs.txt.pdf, (Erişim Tarihi: 13 Haziran 2011).

FAKEEH, Raed (2011), “American Policies: Debating National Interests”, *Perspectives: Political Analysis and Commentary from the Middle East*, 2 May, pp.262-268.

FILKINS, Dexter (2011), “Letter from Yemen: After the Uprising”, *The New Yorker*, April 11, http://www.newyorker.com/reporting/2011/04/11/110411fa_fact_filkins, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

FOX NEWS (2011), “Violence in Bahrain Provides U.S. with Latest Foreign Policy Challenge”, March 16, <http://www.foxnews.com/politics/2011/03/16/violence-bahrain-provides-latest-foreign-policy-challenge/>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

FREEDOM HOUSE (2009), *Making Its Mark: An Analysis of the Obama Administration FY2010 Budget Request for Democracy and Human Rights*, Washington, D.C.: Freedom House, July 1.

----- (2010), *Investing in Freedom: An Analysis of the Obama Administration FY2010 Budget Request for Democracy and Human Rights*, Washington, D.C.: Freedom House, April.

----- (2011), Investing in Freedom: Analysing the FY2012 International Affairs Budget Request, Washington, D.C.: Freedom House, May.

FUKUYAMA, Francis (1999), Tarihın Sonu ve Son İnsan, çev. Zülfü Dicleli, 2. Baskı, İstanbul: Gün Yayınları.

GLEN, Patrick J. (2011), "Democracy Promotion in the Obama Administration: An Opportunity to Match Action to Rethoric", Georgetown Public Law and Legal Theory Research Paper, No: 10-31.

HADAR, Leon T. (2009), "President Obama: A Realist Interventionist?", January 29, http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=9925, (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2011).

KATULIS, Brian (2009), Democracy Promotion in the Middle East and the Obama Administration, A Century Foundation Report, New York, <http://tcf.org/publications/pdfs/pb681/Katulis.pdf>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

KATZMAN, Kenneth (2011), Bahrain: Reform, Security, and U.S. Policy, Washington: Congressional Research Service Report, October 6.

LAPPIN, Richard (2010), "Obama and Democracy Assistance: Challenges and Responses", February 1, http://www.carnegiecouncil.org/resources/ethics_online/0042.html, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

LINDSAY, James M. (2011), "George W. Bush, Barack Obama and the Future of US Global Leadership", International Affairs, Vol: 87, No: 4, pp.765-779.

LYNCH, Marc (2010), "America and Egypt After the Uprisings", Survival, Vol: 53, No: 2, April-May, pp.31-42.

MCCARTNEY, Paul T. (2004), "American Nationalism and U.S. Foreign Policy from September 11 to the Iraq War", Political Science Quarterly, Vol: 119, No: 3, pp.399-423.

McINERNEY, Stephen (2009), The Federal Budget and Appropriations for Fiscal Year 2010: Democracy, Governance and Human Rights in the Middle East, The Project on Middle East Democracy, July.

----- (2010), The Federal Budget and Appropriations for Fiscal Year 2011: Democracy, Governance and Human Rights in the Middle East, The Project on Middle East Democracy, April.

----- (2011), The Federal Budget and Appropriations for Fiscal Year 2012: Democracy, Governance and Human Rights in the Middle East, The Project on Middle East Democracy, July.

MERK, Frederick (1966), Manifest Destiny and the Mission in American History, New York: Vintage Books, pp.263-264.

MILLER, Aaron David (2011-a), "Obama's Conflicting Policies on Syria", April 26, <http://www.politico.com/news/stories/0411/53758.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

----- (2011-b), "Do Not Attack Syria", The New York Times, November 18, <http://www.nytimes.com/2011/11/19/opinion/do-not-attack-syria.html>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

MONTEN, Jonathan (2005), "The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in U.S. Strategy", International Security, Vol: 29, No: 4, Spring 2005, pp.112-156.

MOSS, Todd J. (1995), "US Policy and Democratization in Africa: Limits of Liberal Universalism", The Journal of Modern African Studies, Vol: 33, No: 2, June, pp.189-209.

MURAVCHIK, Joshua (2009), "The Abandonment of Democracy", Commentary, July 2009, <http://www.commentarymagazine.com/article/the-abandonment-of-democracy/> , (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

NAU, Henry R. (2010), "Obama's Foreign Policy: The Swing Away From Bush - How Far to Go?", Hoover Institution Policy Review, No: 160, April 1, <http://www.hoover.org/publications/policy-review/article/5287>, (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2010).

NEVINS, Allan ve Henry Steele Commager (2005), ABD Tarihi, çev. Halil İnalçık, 2. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

NEWS ONE (2011), "Yemen President of 33 Years Quits Amid Uprising", November 23, <http://newsone.com/world/associatedpress1/yemen-president-of-33-years-quits-amid-uprising/>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

NORTH, Andrew (2011), "What's the Difference between Libya and Yemen or Bahrain?", 19 March, <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-12792637>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

NORTH AMERICAN CONGRESS ON LATIN AMERICA (2010), "A New Chapter of Engagement': Obama and the Honduran Coup", NACLA Report on the Americas, January/February, pp.15-37.

THE NEW YORK TIMES (2009), "Obama's Speech in Cairo", June 4, <http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>, (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2011).

"OBAMA'S STRATEGY FOR AFGHANİSTAN AND PAKİSTAN, MARCH 2009" (2009), March 27, <http://www.cfr.org/pakistan/obamas-strategy-afghanistan-pakistan-march-2009/p18952>, (Erişim Tarihi: 16 Haziran 2011).

OBAMA, Barack (2007), "Renewing American Leadership", Foreign Affairs, Vol: 86, No: 4, July/August, <http://www.attiaspace.com/Assignments/obama.pdf>, (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2010).

----- (2009-a), "Remarks by the President at the Acceptance of the Nobel Peace Prize" Oslo: December 10, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

----- (2009-b), "Remarks by the President to the United Nations General Assembly", New York: UN Headquarters, September 23, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-to-the-United-Nations-General-Assembly/, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

PEREZ, Ana C. (2009), "Obama's Response to Honduran Election Disappoints", December 4, <http://www.winnipegfreepress.com/opinion/westview/obamas-response-to-honduran-election-disappoints-78501817.html>, (Erişim Tarihi: 6 Ağustos 2011).

PETRAS, James (2011), "Washington Faces the Arab Revolts: Sacrificing Dictators to Save the State", Journal of Contemporary Asia, Vol: 41, No: 3, August, pp.483-490.

POPPE, Annika E. (2010), "Whither to, Obama? U.S. Democracy Promotion after the Cold War", Peace Research Institute Frankfurt Report, No: 96, 2010.

REİFER, Tom (2011), "The 'Arab 1848': Reflections on US Policy & the Power of Nonviolence", February 23, <http://www.tni.org/article/%E2%80%9Carab-1848%E2%80%9D-reflections-us-policy-power-nonviolence>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

SCHMITT, Bernadotte E. (1959), "The First World War, 1914-1918", Proceedings of the American Philosophical Society, Vol: 103, No: 3, June 15, pp.321-331.

SHARP, Travis (2009), "U.S. Foreign Policy Toward Iran in Obama Era", ISPI Policy Brief, No: 145, June.

SHARQIEH, Ibrahim (2011), "Yemen Needs Action, Not Just Talk", October 7, http://www.brookings.edu/opinions/2011/1007_yemen_sharqieh.aspx, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

"SILENCE TO SYRIAN UNREST" (2011), The Layalina Review, Vol: II, No: 10, May 6-May 19, http://www.layalina.tv/Publications/Review/PR_VII.10/article8.html, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

SINGH, Michael (2011), "The U.S. Approach to Promoting Democracy in the Middle East", Paper Presented at a Conference Organized by Euro-Mediterranean Foundation of Support to Human Rights Defenders: Democratic Change in the Arab Region: State Policy and the Dynamics of the Civil Society, April 2-3, Brussels, <http://www.washingtoninstitute.org/html/pdf/Singh20110403Brussels.pdf>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

SMITH, Lee (2011), "Middle Eastern Upheavals: Weakening Washington's Middle East Influence", Middle East Quarterly, Vol: 18, No: 3, Summer, pp.3-10.

SOLOMON, Jay and SPIEGEL, Peter (2009), "Obama Says Iran Must Pick Its Own Leaders", June 16, <http://online.wsj.com/article/SB124510480449716609.html>, (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2011).

STUSTER, John Dana (2011), "What Can the U.S. Really Do for Yemen?", September 27, <http://www.cnas.org/node/7050>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

THE ASSOCIATED PRESS (2011), "Obama Signs Defense Bill, With 'Reservations'", December 31, <http://www.npr.org/2011/12/31/144524058/obama-signs-defense-bill-with-reservations>, (Erişim Tarihi: 17 Ocak 2012).

THE ATLANTIC (2011), "After Tunisia: Obama's Impossible Dilemma in Egypt", January 25, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/01/after-tunisia-obamas-impossible-dilemma-in-egypt/70123/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

THE TELEGRAPH (2011), "Syria: Bashar Al-Assad 'Increasingly Isolated', Says US", November 15, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8890422/Syria-Bashar-al-Assad-increasingly-isolated-says-US.html>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

THE WHITE HOUSE (2009), "Remarks of President Barack Obama - As Prepared for Delivery Responsibly Ending the War in Iraq", Camp Lejeune, North Carolina, Friday, February 27, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-of-President-Barack-Obama-Responsibly-Ending-the-War-in-Iraq/, (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2011).

----- (2010-a), National Security Strategy, Washington D.C., May.

----- (2010-b), "Remarks by the President to the United Nations General Assembly", September 23, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/09/23/remarks-president-united-nations-general-assembly>, (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2011).

----- (2011-a), "President Obama Speaks on the Turmoil in Libya: 'This Violence Must Stop'", February 23, <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/02/23/president-obama-speaks-turmoil-libya-violence-must-stop>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

----- (2011-b), "Statement by the President on Events in Tunisia", January 14, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/01/14/statement-president-events-tunisia>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

----- (2011-c), "Fact Sheet on Syrian Sanctions", August 18, The New York Times, <http://www.nytimes.com/2011/08/19/world/middleeast/19Syria-Sanctions-Fact-Sheet.html?pagewanted=all>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL (2011), Resolution 1973 of 17 March 2011, Adopted by the Security Council on 17 March.

WARRICK, Joby (2011), "Bahrain Unrest: U.S. Lobbying Effort Preceded Easing of Crackdown on Protesters", The Washington Post, February 20, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/19/AR2011021903878.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

WILSON, Scott (2009), "Uncertainty Over Election in Iran Leaves U.S. Balancing Diplomacy, Democracy", The Washington Post, June 15, 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/06/14/AR2009061402684.html>, (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2011).

WEISBROT, Mark (2009), "Does the US Back the Honduran Coup?", 1 July, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2009/jul/01/honduras-zelaya-coup-obama>, (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2011).